

А.П. Чехов:ДАМА С СОБАЧКОЙ**1**

Говорили, что на набережной появилось новое лицо: дама с собачкой. Дмитрий Дмитрич Гуров, проживший в Ялте уже две недели и привыкший тут, тоже стал интересоваться новыми лицами. Сидя в павильоне у Верне, он видел, как по набережной прошла молодая дама, невысокого роста блондинка, в берете; за нею бежал белый шпиц.

И потом он встречал ее в городском саду и на сквере, по несколько раз в день. Она гуляла одна, все в том же берете, с белым шпцем; никто не знал, кто она, и называли ее просто так: дама с собачкой.

"Если она здесь без мужа и без знакомых", - соображал Гуров, - то было бы не лишнее познакомиться с ней".

Ему не было еще сорока, но у него была уже дочь двенадцати лет и два сына гимназиста. Его женили рано, когда он был еще студентом второго курса, и теперь жена казалась в полтора раза старше его. Это была женщина высокая, с темными бровями, прямая, важная, солидная и, как она сама себя называла, мыслящая. Она много читала, не писала в письмах "ъ", называла мужа не Дмитрием, а Димитрием, а он втайне считал ее недалекой, узкой, неизящной, боялся ее и не любил бывать дома. Изменять ей он начал уже давно, изменял часто и, вероятно, поэтому о женщинах отзывался почти всегда дурно, и когда в его присутствии говорили о них, то он называл их так:

– Низшая раса!

Ему казалось, что он достаточно научен горьким опытом, чтобы называть их как угодно, но все же без "низшей расы" он не мог бы прожить и двух дней. В обществе мужчин ему было скучно, не по себе, с ними он был неразговорчив, холоден, но когда находился среди женщин, то чувствовал себя свободно и знал, о чем говорить с ними и как держать себя; и даже молчать с ними ему было легко. В его

А. П. Чехов:ДАМА СА ПСЕТАНЦЕТОМ**1**

Говорило се да се на морској обали појавило ново лице: дама са псетанцетом. Дмитрије Дмитрич Гуров, који је провео у Јалти већ две недеље и који се ту већ беше навикао, поче се такође интересовати за нова лица. Седећи у павильону код Вернеа, он виде како по морској обали прође млада дама, плавуша омањег раста, са береом¹⁾; за њом трчаше дугодлакасто бело псетанце.

А после су је виђали у варошком парку и на скверу, по неколико пута преко дана. Она се шетала сама, увек у оном истом берету, са белим псетанцетом; нико не знађаше ко је она, и зваху је просто тако: дама са псетанцетом.

– Ако је она овде без мужа и без познаника – размишљаше Гуров – онда не би било згорег упознати се са њом.

Њему још не беше четрдесет, али је већ имао кћер од дванаест година и два сина гимназисте. Рано су га оженили, још кад је био студент друге године, и сад му је жена изгледала један и по пут старија од њега. То беше жена висока, са угаситим обрвама, правог држања, важна изгледа, солидна и, као што она сама себе називаше, мислећа. Она много читаше, у писмима није писала њ, мужа је звала – не Дмитрије, него Димитрије, а он ју је потајно сматрао за ограничену, уских погледа, ружну, бојао је се и није волео бити код куће. Одавна је већ почео да је изневерава; изневеравао ју је често, и по свој прилици стога је о женама скоро увек имао и исказивао рђаво мишљење, а кад се у његовом присуству говорило о њима, он их је називао овако:

– Нижа раса!

Њему се чинило да је он доста научен горким искуством и да има право називати их како хоће, али ипак без »ниже расе« он не би могао проживети ни два дана. У мушком друштву му је бивало досадно, незгодно, с њима је био неразговоран, хладан, али кад би се нашао међу женама, он се осећао слободно и знао је о чему да говори с њима и

наружности, в характере, во всей его натуре было что-то привлекательное, неуловимое, что располагало к нему женщин, манило их; он знал об этом, и самого его тоже какая-то сила влекла к ним.

Опыт многократный, в самом деле горький опыт, научил его давно, что всякое сближение, которое вначале так приятно разнообразит жизнь и представляется милым и легким приключением, у порядочных людей, особенно у москвичей, тяжелых на подъем, нерешительных, неизбежно вырастает в целую задачу, сложную чрезвычайно, и положение в конце концов становится тягостным. Но при всякой новой встрече с интересною женщиной, этот опыт как-то ускользал из памяти, и хотелось жить, и все казалось так просто и забавно.

И вот однажды, под вечер, он обедал в саду, а дама в берете подходила не спеша, чтобы занять соседний стол. Ее выражение, походка, платье, прическа говорили ему, что она из порядочного общества, замужем, в Ялте в первый раз и одна, что ей скучно здесь... В рассказах о нечистоте местных нравов много неправды, он презирал их и знал, что такие рассказы в большинстве сочиняются людьми, которые сами бы охотно грешили, если б умели; но когда дама села за соседний стол в трех шагах от него, ему вспомнились эти рассказы о легких победах, о поездках в горы, и соблазнительная мысль о скорой, мимолетной связи, о романе с неизвестною женщиной, которой не знаешь по имени и фамилии, вдруг овладела им.

Он ласково поманил к себе шпица и, когда тот подошел, погрозил ему пальцем. Шпиц заворчал. Гуров опять погрозил.

Дама взглянула на него и тотчас же опустила глаза.

– Он не кусается, – сказала она и покраснела.

– Можно дать ему кость? – и когда она утвердительно кивнула головой, он спросил приветливо: – Вы давно изволили приехать в Ялту?

како да се држи; па чак му је лако падало и да ћути у њиховом друштву. У његовој спољашњости, у карактеру, у свој његовој нарави, беше нешто привлачно, неуочљиво, нешто што је жене мамило, што је чинило да им је био, симпатичан; он је знао то, а и њега је самог некаква снага вукла к њима.

Често понављано искуство, збиља горко искуство, беше га одавно научило да свако зближење са женом, које на почетку чини живот занимљивијим и изгледа као мио и лак догађај, код часних људи, нарочито код Московљана, тешких на покрете и неодлучних, неизоставно расте и развија се у читав проблем, необично заплетен, и положај, на крају крајева, постаје тегобан. Но при сваком новом састанку са занимљивом женом то искуство би му некако »исклизнуло«, умакло би му из памћења, и он би зажелео да живи, и све би му изгледало тако просто и занимљиво.

Елем, једаред пред вече, он је ручао у башти, а дама са береом је прилазила, не журећи се, да заузме суседни сто. Њен израз, ход, хаљина, фризура говорили су му да је она из бољег друштва, да је удата, да је сад овде у Јалти први пут, и то сама, и да јој је досадно... У причама о нечистоћи овдашњих нарави има много неистине; он их је презирао и знао је да таква причања у већини случајева измишљају људи који би и сами врло радо грешили кад би само умели – али кад дама седе за суседни сто на три корака од њега, он се сети тих прича о лаким победама, о излетима у планине, и саблажњива мисао о скорој, пролазној вези, о роману са непознатом женом, којој не знаш имена ни презимена, наједаред га узе у своју власт.

Он љубазно дозвоља себи псетанце, и кад му оно приђе, он му припрети прстом. Псетанце зарежа. Гуров му опет припрети.

Дама га погледа и одмах обори очи.

– Он не уједа – рече она и поцрвене.

– Смем ли му дати кость? – и кад она одобравајући климну главом, он је запита љубазно: – Јесте ли одавно изволили доћи у Јалту?

– Дней пять.

– А я уже дотягиваю здесь вторую неделю.

Помолчали немного.

– Время идет быстро, а между тем здесь такая скука! – сказала она, не глядя на него.

– Это только принято говорить, что здесь скучно. Обыватель живет у себя где-нибудь в Белеве или Жиздре – и ему не скучно, а придет сюда: "Ах, скучно! ах, пыль!" Подумаешь, что он из Гренады приехал.

Она засмеялась. Потом оба продолжали есть молча, как незнакомые; но после обеда пошли рядом - и начался шуточный, легкий разговор людей свободных, довольных, которым все равно, куда бы ни идти, о чем ни говорить. Они гуляли и говорили о том, как странно освещено море; вода была сиреневого цвета, такого мягкого и теплого, и по ней от луны шла золотая полоса. Говорили о том, как душно после жаркого дня. Гуров рассказал, что он москвич, по образованию филолог, но служит в банке; готовился когда-то петь в частной опере, но бросил, имеет в Москве два дома... А от нее он узнал, что она выросла в Петербурге, но вышла замуж в С., где живет уже два года, что пробудет она в Ялте еще с месяц и за ней, быть может, придет ее муж, которому тоже хочется отдохнуть. Она никак не могла объяснить, где служит ее муж, - в губернском правлении или в губернской земской управе, и это ей самой было смешно. И узнал еще Гуров, что ее зовут Анной Сергеевной.

Потом у себя в номере он думал о ней, о том, что завтра она, наверное, встретится с ним. Так должно быть. Ложась спать, он вспомнил, что она еще так недавно была институткой, училась все равно как теперь его дочь, вспомнил, сколько еще несмелости, угловатости было в ее смехе, в разговоре с незнакомым, - должно быть, это первый раз в жизни она была одна, в такой обстановке, когда за ней ходят и на нее смотрят, и говорят с ней только с одною тайною целью, о которой она не может не

– Пре пет дана.

– А ја нећ довршавам овде другу недељу. Поћуташе малко.

– Време брзо пролази, а међутим, овде је тако досадно? – рече она не гледајући у њега.

– Само је тако убичајено говорити да је овде досадно. Маловарошки становник живи где било, у Бељеву или у Жиздри, и није му досадно, а кад дође овамо: »Ух, како је досадно! Ух, каква је прашина! « Рекао би човек да је из Гранаде дошао!

Она се засмеја. Затим обоје наставише да једу ћутећи, као непознати; после ручка, међутим, поћоше једно поред другог – и започе шaljив, лак разговор људи слободних, задовољних, којима је свеједно куда ће ићи и о чему ће говорити. Они се шетаху и разговараху о томе како је море чудновато осветљено; вода беше јоргованске боје, тако меке и топле, а поврх ње се испружила златна пруга – одсјај од месечине. Говораху како је запара после врелог дана. Гуров исприча да је он Московљанин, по образовању филолог, али служи у банци; спремао се негда да пева у приватној опери, али је то напустио, има у Москви две куће... А од ње је дознао да је она одрасла у Петрограду, али се удала у Серпухов, где живи већ две године; да ће провести у Јалти још месец дана и да ће по њу можда доћи муж, који би такође хтео да се одмори. Она никако није могла да објасни где служи њен муж – да ли у губернијској управи, или у губернијској самоуправној канцеларији, и то је и њој самој било смешно. И Гуров дознаде још да јој је име – Ана Сергејевна.

Затим је у својој соби мислио о њој и како ће се она сутра јамачно састати са њим. Тако мора бити. Лежући да спава, он се сети да је она још тако недавно била институтка, да је учила школске предмете, исто као сада његова кћи: сети се колико је још бојаљливости, везаности било у њеном осмеху, у разговору са непознатим човеком – мора да је она то сад први пут у животу сама, у таквим околностима кад за њом иду, у њу гле-

догадываться. Вспомнил он ее тонкую, слабую шею, красивые серые глаза.

"Что-то в ней есть жалкое все-таки", - подумал он и стал засыпать.

2

Прошла неделя после знакомства. Был праздничный день. В комнатах было душно, а на улицах вихрем носилась пыль, срывало шляпы. Весь день хотелось пить, и Гуров часто заходил в павильон и предлагал Анне Сергеевне то воды с сиропом, то мороженого. Некуда было деваться.

Вечером, когда немного утихло, они пошли на мол, чтобы посмотреть, как придет пароход. На пристани было много гуляющих; собрались встречать кого-то, держали букеты. И тут отчетливо бросались в глаза две особенности нарядной ялтинской толпы: пожилые дамы были одеты как молодые и было много генералов.

По случаю волнения на море пароход пришел поздно, когда уже село солнце, и, прежде чем пристать к молу, долго поворачивался. Анна Сергеевна смотрела в лорнетку на пароход и на пассажиров, как бы отыскивая знакомых, и когда обращалась к Гурову, то глаза у нее блестели. Она много говорила, и вопросы у нее были отрывисты, и она сама тотчас же забывала, о чем спрашивала; потом потеряла в толпе лорнетку.

Нарядная толпа расходилась, уже не было видно лиц, ветер стих совсем, а Гуров и Анна Сергеевна стояли, точно ожидая, не сойдет ли еще кто с парохода. Анна Сергеевна уже молчала и нюхала цветы, не глядя на Гурова.

– Погода к вечеру стала получше, – сказал он. – Куда же мы теперь пойдем? Не поехать ли нам куда-нибудь?

Она ничего не ответила.

Тогда он пристально посмотрел на нее и вдруг обнял ее и поцеловал в губы, и его обдало запахом и влагой цветов, и тотчас же он пугливо огляделся: не видел ли кто?

– Пойдемте к вам... – проговорил он тихо. И оба пошли быстро.

дају и са њом говоре само са једном намером, коју она мора знати. Он се сети њеног танког, слабог врата, лепих, сивих очију.

»Ипак има у ње нешто што изазива жаљење «, помисли он, и сан га стаде заносити.

2

Прође недеља дана откако се упознаше. Беше празничан дан. У собама беше оморина, а на улицама је вихор разносио прашину и скидао шешире с главе. Цео дан се жеднело, и Гуров је често свраћао у павильон и нудио Ани Сергејевној час воде са сиропом, час сладоледа. Никуд се није могло ићи.

С вечера, кад ое мало утиша, они пођоше на пристаниште да гледају долазак лађе. На пристаништу беше много шетача, скупчили су се да некога дочекају, у рукама држаху ките цвећа. И овде су падале у очи две особености свечано обученог света: даме у годинама беху обучене као младе, и беше много генерала.

Због таласа на мору, лађа дође доцкан, кад већ беше зашло сунце; и пре него што стаде крај обале, дуго се окретала и намештала. Ана Сергејевна је гледала кроз лорнет лађу и путнике, као да је тражила има л' кога познатог међу њима, и кад се окретала Гурову, очи јој се сијаху. Она је много говорила, питања јој беху испрекидана, и одмах би и сама заборављала шта је питала; затим у оном метежу изгуби лорнет.

Свечано обучена светина се разилазила, лица се већ не разазнаваху у мраку, ветар се смири сасвим, а Гуров и Ана стајашу, као да очекиваху неће ли још ко изићи из лађе. Ана Сергејевна већ ћуташе и мирисаше цвеће, не гледајући у Гурова.

– Време се пред вече поправило – рече он.

– Куд ћемо сада? Како би било да се одвземемо некуд?

Она ништа не одговори.

Тада се он пажљиво загледа у њу и наједном је загрли и пољуби у усне, и њега запахну мирис и влага цвећа, и он се одмах бојажљиво осврну: да их није ко видео?

У нее в номере было душно, пахло духами, которые она купила в японском магазине. Гуров, глядя на не теперь, думал: "Каких только не бывает в жизни встреч!" От прошлого у него сохранилось воспоминание о беззаботных, добродушных женщинах, веселых от любви, благодарных ему за счастье, хотя бы очень короткое; и о таких, - как, например, его жена, - которые любили без искренности, с излишними разговорами, манерно, с истерией, с таким выражением, как будто то была не любовь, не страсть, а что-то более значительное; и о таких двух-трех, очень красивых, холодных, у которых вдруг промелькало на лице хищное выражение, упрямое желание взять, выхватить у жизни больше, чем она может дать, и это были не первой молодости, капризные, не рассуждающие, властные, не умные женщины, и когда Гуров охладевал к ним, то красота их возбуждала в нем ненависть, и кружева на их белье казались тогда похожими на чешую.

Но тут все та же несмелость, угловатость неопытной молодости, неловкое чувство; и было впечатление растерянности, как будто кто вдруг постучал в дверь. Анна Сергеевна, эта "дама с собачкой", к тому, что произошло, отнеслась как-то особенно, очень серьезно, точно к своему падению, - так казалось, и это было странно и некстати. У нее опустились, завяли черты и по сторонам лица печально висели длинные волосы, она задумалась в унылой позе, точно грешница на старинной картине.

– Нехорошо, – сказала она. – Вы же первый меня не уважаете теперь.

На столе в номере был арбуз. Гуров отрезал себе ломоть и стал есть не спеша. Прошло по крайней мере полчаса в молчании.

Анна Сергеевна была трогательна, от нее веяло чистотой порядочной, наивной, мало жившей женщины; одинокая свеча, горевшая на столе, едва освещала ее лицо, но было видно, что у нее нехорошо на душе.

– Отчего бы я мог перестать уважать

– Хајдемо код вас ... – проговори он тихо. И обоје пођоше брзо.

Код ње је у соби била запара, мирисало је на парфеме, које је она купила у јапанском дућану. Гуров, гледајући је, мишљаше: каквих све у животу не бива састанака и познанстава! Из прошлости му је остала успомена о безбрижним, добродушним женама, које беху веселе од љубави и благодарне му за срећу, макар и кратку; и успомена на такве – као што је, на пример, његова жена – које су га волеле без искренности, са сувишним разговорима, извештачено, са хистериијом, са таквим изразом као да то није љубав, нити страст, него нешто значајније: затим успомена на две-три, врло лепе, хладне, код којих би наједном прелетео преко лица грамзив израз, упорна жеља да отму, да истргну од живота више него што живот може дати. То беху жене не сасвим младе, ћудљиве, неразумне, обесне, приглупе – и кад би Гуров охладнео према њима, њихова би лепота изазивала у њему мржњу, а чипке на њиховом рубљу изгледале би му тада као крљушти.

Али овде непростано она иста бојажљивост, неумешност неискуне младости; осим тога, утисак збуњености – као да је неко за време овог састанка закуцао на врата... Ана Сергејевна, та »дама са псетанцетом«, осећала се и држала према оном што се десило некако нарочито, врло озбиљно, баш као према свом паду – тако изгледале, и то беше чудновато и чисто неумесно. Црте јој се опустише и клонуше, и са обе стране лица тужно је висила дуга коса. Она се замисли у сетном положају, као грешница на старинској слици.

– Није лепо – рече она. – Па ви ме сад први не уважавате.

На столу у хотелској соби беше лубеница. Гуров одсече себи кришку и поче да једе не журећи се. Прође најмање пола сата у ћутању.

Ана Сергејевна беше дирљива, она одисаше чистотом честите, наивне жене, која је још мало живела. Једина свећа, што је горе-

тебя? – спросил Гуров. – Ты сама не знаешь, что говоришь.

– Пусть бог меня простит! – сказала она, и глаза у нее наполнились слезами. – Это ужасно.

– Ты точно оправдываешься.

– Чем мне оправдаться? Я дурная, низкая женщина, я себя презираю и об оправдании не думаю. Я не мужа обманула, а самое себя. И не сейчас только, а уже давно обманываю. Мой муж, быть может, честный, хороший человек, но ведь он лакей! Я не знаю, что он делает там, как служит, я знаю только, что он лакей. Мне, когда я вышла за него, было двадцать лет, меня томило любопытство, мне хотелось чего-нибудь получше; ведь есть же, – говорила я себе, – другая жизнь. Хотелось пожить! Пожить и пожить... Любопытство меня жгло... вы этого не понимаете, но, клянусь богом, я уже не могла владеть собой, со мной что-то делалось, меня нельзя было удержать, я сказала мужу, что больна, и поехала сюда... И здесь все ходила, как в угаре, как безумная... и вот я стала пошлой, дрянной женщиной, которую всякий может презирать.

Гурову было уже скучно слушать, его раздражал наивный тон, это покаяние, такое неожиданное и неуместное; если бы не слезы на глазах, то можно было бы подумать, что она шутит или играет роль.

– Я не понимаю, – сказал он тихо, – что же ты хочешь?

Она спрятала голову у него на груди и прижалась к нему.

– Верьте, верьте мне, умоляю вас... – говорила она. – Я люблю честную, чистую жизнь, а грех мне гадок, я сама не знаю, что делаю. Простые люди говорят: нечистый попутал. И я могу теперь про себя сказать, что меня попутал нечистый.

– Полно, полно... – бормотал он. Он смотрел ей в неподвижные, испуганные глаза, целовал ее, говорил тихо и ласково, и она понемногу успокоилась, и веселость вернулась к ней; стали оба смеяться.

ла на столу једва осветљаваше њено лице, али се могло видети да јој није добро око срца.

– А откуд бих ја могао престати да те уважавам? – запита је Гуров. – Баш не знаш шта говориш!

– Нека ми бог опрости! - рече она, и очи јој се напунише сузама. – То је страшно.

– Ти баш као да за нешто саму себе извињаваш.

– Чиме да се извињавам? Ја сам рђава, ниска жена, ја себе презирем и на оправдање и не мислим. Нисам ја мужа преварила, него саму себе. И не само сад, него већ одавно га варам. Мој муж је можда и частан, добар човек, али је лакеј. Ја не знам шта он тамо ради, како служи, али знам само да је лакеј. Мени је, кад сам се удала за њега, било двадесет година, мене је морило убопитство, ја сам хтела нешто лепше; та мора да постоји – говорила сам себи – неки други живот. Хте-ло ми се да живим! Да живим, да живим ...

Љубопитство ме је пекло... ви то не разумете, али, кунем вам се богом, ја већ нисам могла владати собом, са мном се нешто збиваше, немогућно ме је било задржати, ја рекох мужу да сам болесна, и пођох овамо... и овде сам непрестано ишла као у заносу, као безумна. .. , и сад сам, ето, постала ниска, ништавна жена, коју свако може презирати.

Гурову беше већ досадно да је слуша, њега је једио тај наивни тон, то покајање, неочекивано и неумесно; да није била сва уплакана, могло би се помислити да се шали или да глуми.

– Ја не разумем – рече он тихо – шта би ти хтела?

Она сакри лице на његове груди и приљуби се уз њега.

– Верујте, верујте ми, молим вас... – говораше она, - Ја волим частан, чист живот, а грех ми је гадан, ја ни сама не знам шта радим. Прост свет каже: нечисти ју је завео. И ја сад могу о себи рећи да ме је завео нечисти ...

– Доста, доста. .. – мрмљаше он. Он јој гледаше у непомичне, уплашене очи, љуб-

Потом, когда они вышли, на набережной не было ни души, город со своими кипарисами имел совсем мертвый вид, но море еще шумело и билось о берег; один баркас качался на волнах, и на нем сонно мерцал фонарик.

Нашли извозчика и поехали в Ореанду.

– Я сейчас внизу в передней узнал твою фамилию: на доске написано фон Дидериц, – сказал Гуров. – Твой муж немец?

– Нет, у него, кажется, дед был немец, но сам он православный.

В Ореанде сидели на скамье, недалеко от церкви, смотрели вниз на море и молчали. Ялта была едва видна сквозь утренний туман, на вершинах гор неподвижно стояли белые облака. Листва не шевелилась на деревьях, кричали цикады и однообразный, глухой шум моря, доносившийся снизу, говорил о покое, о вечном сне, какой ожидает нас. Так шумело внизу, когда еще тут не было ни Ялты, ни Ореанды, теперь шумит и будет шуметь так же равнодушно и глухо, когда нас не будет. И в этом постоянстве, в полном равнодушии к жизни и смерти каждого из нас кроется, быть может, залог нашего вечного спасения, непрерывного движения жизни на земле, непрерывного совершенства. Сидя рядом с молодой женщиной, которая на рассвете казалась такой красивой, успокоенный и очарованный в виду этой сказочной обстановки - моря, гор, облаков, широкого неба, Гуров думал о том, как, в сущности, если вдуматься, все прекрасно на этом свете, все, кроме того, что мы сами мыслим и делаем, когда забываем о высших целях бытия, о своем человеческом достоинстве.

Подошел какой-то человек – должно быть, сторож, – посмотрел на них и ушел. И эта подробность показалась такой таинственной и тоже красивой. Видно было, как пришел пароход из Феодосии, освещенный утренней зарей, уже без огней.

– Роса на траве, – сказала Анна Сергеевна после молчания.

– Да. Пора домой.

льаше же, говораше јој тихо и умиљато, и она се мало-помало умири, и веселост јој се поврати; обоје се почеше смејати.

Затим, кад су изашли, на обали морској не беше ни живе душе, варош са својим чемпресима имађаше сасвим мртав изглед, али море је још жуборило и плускало о обалу; један велики чамац се љуљушкао на мору, а на њему је дремљиво светлуцао један фењерчић.

Нађоше кочијаша и одвезоше с у Ореанду.

– Ја малочас доле у предсобљу дознадох твоје презиме: на табли је написано: фон Дидериц – рече Гуров. – Је л' твој муж Немац?

– Не, њему је, канда, деда био Немац, но он је православни.

У Ореанди су седели на клупи, недалеко од цркве, гледали су доле на море и ћутали. Јалта се једва видеде кроз јутарњу маглу; над врховима планинским непомично стајашу бели облаци. Лишће се на дрвећу не мицаше, цврчци су цврчали, а једнолик, потмуо жубор мора, који допираше одоздо, говораше о миру, о вечном сну што нас очекује. Тако је шуморило тамо доле кад још ту није било ни Јалте, ни Ореанде, шумори и данас, и шумориће тако исто равнодушно и потмуло и кад нас више не буде. И у тој сталности, у тој потпуној равнодушности према животу свакога од нас крије се, можда, јемство нашег вечног спасења непрестаног кретања живота на Земљи, непрестаног усавршавања. Седећи сасвим близу младе жене, која сад у свануће изгледаше тако лепа, умирен и очаран при погледу на ту басновиту околину – морâ, планинâ, облакâ, широког поднебесја – Гуров мишљаше о томе, како је збиља, кад се човек добро замисли, све на овоме свету дивно, све осим онога што ми сами мислимо и чинимо, кад забрављамо више сврхе битисања, своје човечанско достојанство.

Приђе некакав човек – вероватно чувар, погледа их и оде. И та ситница се учини тако тајанствена и такође лепа. Видело се како

Они вернулись в город.

Потом каждый полдень они встречались на набережной, завтракали вместе, обедали, гуляли, восхищались морем. Она жаловалась, что дурно спит и что у нее тревожно бьется сердце, задавала все одни и те же вопросы, волнуемая то ревностью, то страхом, что он недостаточно ее уважает. И часто на сквере в саду, когда вблизи их никого не было, он вдруг привлекал ее к себе и целовал страстно.

Совершенная праздность, эти поцелуи среди белого дня, с оглядкой и страхом, как бы кто не увидел, жара, запах моря и постоянное мелькание перед глазами праздных, нарядных, сытых людей точно переродили его: он говорил Анне Сергеевне о том, как она хороша, как соблазнительна, был нетерпеливо страстен, не отходил от нее ни на шаг, а она часто задумывалась и все просила его сознаться, что он ее не уважает, несколько не любит, а только видит в ней пошлую женщину. Почти каждый вечер попозже они уезжали куда-нибудь за город, в Ореанду или на водопад; и прогулка удавалась, впечатления неизменно всякий раз были прекрасны, величавы.

Ждали, что приедет муж. Но пришло от него письмо, в котором он извещал, что у него разболелись глаза, и умолял жену поскорее вернуться домой. Анна Сергеевна заторопилась.

– Это хорошо, что я уезжаю, – говорила она Гурову. – Это сама судьба.

Она поехала на лошадях, и он провожал ее. Ехали целый день. Когда она садилась в вагон курьерского поезда и когда пробил второй звонок, она говорила:

– Дайте я погляжу на вас еще... Погляжу еще раз. Вот так.

Она не плакала, но была грустна, точно больна, и лицо у нее дрожало.

– Я буду о вас думать... вспоминать, – говорила она. – Господь с вами, оставайтесь. Не поминайте лихом. Мы навсегда прощаемся, это так нужно, потому

дође лађа из Феодосије, осветљена јутарњим руменилом, већ без светиљки.

– Роса је на трави – рече Ана Сергејевна, после неког ћутања.

– Да. Време је да се иде кући.

Вратише се у варош.

Затим су се сваки дан налазили на морској обали, доручковали заједно, шетали се, усхићавали се морем. Она се тужила да рђаво спава и да јој срце узнемирено бије, постављала је себи све иста питања, узбуђујући се час љубомором, час страхом да је он недовољно уважава. А он би је често на скверу, или у парку, кад у близини не би било никога, наједаред привлачио к себи и љубио страшно.

Потпуно ленствовање, ти пољупци усред бела дана, са освртањем и страхом да их ко не види, врућина, мирис мора и непрестано тумарање пред очима му доконих, свечано обучених, ситних људи – као да га препородише: он говораше Ани Сергејовној како је она лепа, како је заносно примамљива, био је нестрпљиво страстан, није се одмицао од ње ни један корак, а она се често замишљала и непрестано га је молила да призна да он њу не поштује, да је нимало не воли, него само види у њој ниску, вулгарну жену. Скоро свако вече, мало касније, они би се одвезли куд било изван вароши, у Ореанду, или на водопад; и шетња би им испадала по вољи, утисци су сваки пут бивали дивни, величанствени.

Очекиваху да ће јој доћи муж. Али од њега дође писмо, у ком он извештаваше да му се појавила некаква болест у очима, и молио је жену да се што пре врати кући. Ана Сергејевна се ужурба.

– То је добро што одлазим – говорила је она Гурову. – То је баш судбина.

Она пође на колима, а он ју је пратио. Путоваху цео дан. Кад је седала у вагон експресног воза и кад изби друго звоно, она рече:

– Дед'те да вас још једаред погледам ... Да вас погледам још једаред. Ето тако.

Она не плакаше, али беше тужна, као бо-

что не следовало бы вовсе встречаться. Ну, господь с вами.

Поезд ушел быстро, его огни скоро исчезли, и через минуту уже не было слышно шума, точно все сговорилось нарочно, чтобы прекратить поскорее это сладкое забытие, это безумие. И, оставшись один на платформе и глядя в темную даль, Гуров слушал крик кузнечиков и гудение телеграфных проволок с таким чувством, как будто только что проснулся. И он думал о том, что вот в его жизни было еще одно похождение или приключение, и оно тоже уже кончилось, и осталось теперь воспоминание... Он был растроган, грустен и испытывал легкое раскаяние; ведь эта молодая женщина, с которой он больше уже никогда не увидится, не была с ним счастлива; он был приветлив с ней и сердечен, но все же в обращении с ней, в его тоне и ласках сквозила тенью легкая насмешка, грубоватое высокомерие счастливого мужчины, который к тому же почти вдвое старше ее. Все время она называла его добрым, необыкновенным, возвышенным; очевидно, он казался ей не тем, чем был на самом деле, значит невольно обманывал ее...

Здесь на станции уже пахло осенью, вечер был прохладный.

"Пора и мне на север, - думал Гуров, уходя с платформы. - Пора!"

3

Дома в Москве уже все было по-зимнему, топили печи и по утрам, когда дети собирались в гимназию и пили чай, было темно, и няня ненадолго зажигала огонь. Уже начались морозы. Когда идет первый снег, в первый день езды на санях, приятно видеть белую землю, белые крыши, дышится мягко, славно, и в это время вспоминаются юные годы. У старых лип и берез, белых от инея, добродушное выражение, они ближе к сердцу, чем кипарисы и пальмы, и вблизи них уже не хочется думать о горах и море.

Гуров был москвич, вернулся он в Москву в хороший, морозный день, и когда

лесна, и лице јој дрхташе.

– Ја ћу о вама мислити... сећаћу вас се – говораше она. – Збогом остајте. Немојте ме по злу помињати. Ми се сад занавек праштамо, то тако треба да буде, јер није требало ни да се сретнемо. Но, збогом остајте.

Воз оде брзо, његов огањ и светилке брзо ишчезоше, и после једног тренутка већ се није чула врева од света, баш као да се све нарочито договорило да се што пре прекрати тај слатки занос, то безумље. И, оставши сам на перону и гледајући у мрачну даљину, Гуров слушае грају од зрикаваца и брујање телеграфских жица са таквим осећањем као да се малочас пробудио. И он мишљаше о том како се у његовом животу опет десила једна авантура или догађај, па се, ето, и он већ свршио, и остала му је само успомена... Он беше веома ганут, тужан и осећаше као неко омање покајање; јер та млада жена, са којом се он више никада неће видети, није била са њим срећна; он је био предусретљив са њом и срдачан, али ипак у понашању према њој, у његовом тону и милошти избијало је као сенка лако исмевање, уображеност, доста груба охолост, срећног мушкарца, који је уз то скоро двапут старији од ње. За све време она га називаше добрим, необичним, узвишеним; очевидно, она га је држала за неког какав он није био у самој ствари: он ју је, дакле, и нехотице варао ...

Овде на станици већ мирисаше на јесен, вече беше хладовно.

»Време је и мени за север«, мишљаше Гуров, одлазећи са перона. »Време је!«

3

Код куће је у Москви већ све било као зими: ложиле су се пећи, и изјутра, кад се деца спремају у гимназију и пију чај, био је још мрак, и дадиља је на кратко време палила свећу. Већ почињаху мразеви. Кад почне да пада први снег, првог дана санкања, пријатно је видети белу земљу, беле кровове, дише се меко, славно, и у то доба човек се сећа младих дана својих. Старе липе и брезе, беле од инеа, имају добродушан израз, оне су ближе срцу него чемпреси и палме, и у њи-

надел шубу и теплые перчатки и прошелся по Петровке и когда в субботу вечером услышал звон колоколов, то недавняя поездка и места, в которых он был, потеряли для него все очарование. Мало-помалу он окунулся в московскую жизнь, уже с жадностью прочитывал по три газеты в день и говорил, что не читает московских газет из принципа. Его уже тянуло в рестораны, клубы, на званые обеды, юбилеи, и уже ему было лестно, что у него бывают известные адвокаты и артисты и что в Докторском клубе он играет в карты с профессором. Уже он мог съесть целую порцию селянки на сковороде...

Пройдет какой-нибудь месяц, и Анна Сергеевна, казалось ему, покроется в памяти туманом и только изредка будет сниться с трогательной улыбкой, как снились другие. Но прошло больше месяца, наступила глубокая зима, а в памяти все было ясно, точно расстался он с Анной Сергеевной только вчера. И воспоминания разгорались все сильнее. Доносились ли в вечерней тишине в его кабинет голоса детей, приготовлявших уроки, слышал ли он романс, или орган в ресторане, или завывала в камине метель, как вдруг воскресало в памяти все: и то, что было на молу, и раннее утро с туманом на горах, и пароход из Феодосии, и поцелуи. Он долго ходил по комнате, и вспоминал, и улыбался, и потом воспоминания переходили в мечты, и прошедшее в воображении мешалось с тем, что будет. Анна Сергеевна не снилась ему, а шла за ним всюду, как тень, и следила за ним. Закрывши глаза, он видел ее, как живую, и она казалась красивее, моложе, нежнее, чем была; и сам он казался себе лучше, чем был тогда, в Ялте. Она по вечерам глядела на него из книжного шкафа, из камина, из угла, он слышал ее дыхание, ласковый шорох ее одежды. На улице он провожал взглядом женщин, искал, нет ли похожей на нее...

И уже томило сильное желание поделиться с кем-нибудь своими воспоминаниями. Но дома нельзя было

хвој близини човек чисто неће да помишља на планине и на море.

Гуров је био Московљанин, вратио се у Москву једног лепог студеног дана, и кад је обукао бунду и топле рукавице и прошетао се Петровком²⁾, и кад је у суботу увече чуо како звоне црквена звона – недавни пут и места у којима је боравио изгубише за њега сву чаровитост. Мало-помало, он се загњурри у московски живот, већ пожудно читаше по троје новине дневно а говорио би да московске новине не чита из начела. Већ га је нешто вукло у ресторане, у клубове, на ручкове са званицама, на јубилеје, и већ му је ласкало што код њега долазе чувени адвокати и уметници, и што се у лекарском клубу карта са универзитетским професором. Већ је могао појести читаву порцију сељанке³⁾ у шерпи ...

Проћи ће месец, два дана, а Ана Сергејевна, мишљаше он, покриће се у његовој усмени маглум, и тек ће је понекад сањати са њеним дирљивим осмехом, као што је сањао и друге. Али прође више од месец дана, настаде дубока зима, а у сећању му беше све јасно, као да се са Аном Сергејевном растао тек јуче. И успомене се распламсаваху све јаче. Било да су му у вечерњој тишини у кабинет долетали гласови његове деце која су учила школске лекције, било да је слушао романсу или оргуље у ресторану, било да је фијукао зимски ветар у димњаку – тек би наједаред ускрсавало у његовој усмени све: и оно што је било на пристаништу, и рано јутро са маглум у планини, и лађа из Феодосије, и пупољци. Он би дуго ишао по соби и сећао се и смешио се, а затим му успомене прелажаху у сањарије, и прошлост се у уобразиљи мешала са оним што ће бити. Ана Сергејевна му сад већ не долажаше у сан, него је ишла за њим свуда, као сенка, и пратила га. Зажмуривши, он би је видео као живу, и она му сад изгледаше лепша, млађа, нежнија но што је била; и он сам је себи изгледао бољи но што је био тада, у Јалти. Она би вечером гледала у њега из ормана са књигама, из камина, из угла; чуо би њено дисање, умилно шуштање њене хаљи-

говорить о своей любви, а вне дома – не с кем. Не с жильцами же и не в банке. И о чем говорить? Разве он любил тогда? Разве было что-нибудь красивое, поэтическое, или поучительное, или просто интересное в его отношениях к Анне Сергеевне? И приходилось говорить неопределенно о любви, о женщинах, и никто не догадывался, в чем дело, и только жена шевелила своими темными бровями и говорила:

– Тебе, Дмитрий, совсем не идет роль фата.

Однажды ночью, выходя из Докторского клуба со своим партнером, чиновником, он не удержался и сказал:

– Если б вы знали, с какой очаровательной женщиной я познакомился в Ялте!

Чиновник сел в сани и поехал, но вдруг обернулся и окликнул:

– Дмитрий Дмитрич!

– Что?

– А давеча вы были правы: осетрина-то с душком!

Эти слова, такие обычные, почему-то вдруг возмутили Гурова, показались ему унижительными, нечистыми. Какие дикие нравы, какие лица! Что за бестолковые ночи, какие неинтересные, незаметные дни! Неистовая игра в карты, обжорство, пьянство, постоянные разговоры все об одном. Ненужные дела и разговоры все об одном охватывают на свою долю лучшую часть времени, лучшие силы, и в конце концов остается какая-то куцая, бескрылая жизнь, какая-то чепуха, и уйти и бежать нельзя, точно сидишь в сумасшедшем доме или в арестантских ротах!

Гуров не спал всю ночь и возмущался, и затем весь день провел с головной болью. И в следующие ночи он спал дурно, все сидел в постели и думал или ходил из угла в угол. Дети ему надоели, банк надоел, не хотелось никуда идти, ни о чем говорить.

В декабре на праздниках он собрался в дорогу и сказал жене, что уезжает в

не. На улице же он пратио погледом жене, тражио же да није која налик на њу ...

И већ га је мучила јака жеља да подели с неким своје успомене. Али код куће му не беше могућно говорити о својој љубави, а изван куће – није имао с ким. Тек ваљда неће са суседима, или у банци? И о чему да говори? Зар ју је он волео тада? Зар је било нешто лепо, поетично, или поучно, или просто макар нешто занимљиво у његовим односима према Ани Сергејевној? И морао је да говори неодређено о љубави, о женама, и нико се не досећаше у чему је ствар, и само му је његова жена мигала својим угаситим обрвама и говорила:

– Теби, Дмитрије, никако не личи улога разметљивог хероја.

Једаред, ноћу, излазећи из докторског клуба са својим партнером у картама, једним чиновником, он се не могаде уздржати те рече:

– Кад бисте само знали са каквом сам се дивном женом летос упознао у Јалти!

Чиновник седе у саонице и пође, али се наједаред осврну и довикну:

– Дмитрије Дмитричу!

– Ој?

– Право ви рекосте малочас: јесетра је била малко при пециву закађена!

Те речи, тако обичне, однекуд наједаред разљугише Гурова, показаше му се понижавајуће, нечисте. Какве дивље нарави, каква лица! Какве бесмислице, глупачке ноћи, какви незанимљиви, неприметни дани! Помамно картање, прождрљивост, пијанство, непрестани разговори све о једном те једном. На непотребне послове и разговоре све о једном те истом троши се најбољи део времена, најбоље снаге, и, на крају крајева, остаје некакав куси живот са скресаним крилима, некаква бесмислица, а отићи и побећи од ње није могућно, као да седиш у лудој кући или у војним хапсеничноим четама!

Гуров није спавао по читаве ноћи и гнушао би се себе, а после би цео дан провео у главобољи. И идућих ноћи би опет спавао

Петербург хлопотать за одного молодого человека – и уехал в С. Зачем? Он и сам не знал хорошо. Ему хотелось повидаться с Анной Сергеевной и поговорить, устроить свидание, если можно.

Приехал он в С утром и занял в гостинице лучший номер, где весь пол был обтянут серым солдатским сукном, и была на столе чернильница, серая от пыли, со всадником на лошади, у которого была поднята рука со шляпой, а голова отбита. Швейцар дал ему нужные сведения: фон Дидериц живет на Старо-Гончарной улице, в собственном доме, – это недалеко от гостиницы, живет хорошо, богато, имеет своих лошадей, его все знают в городе. Швейцар выговаривал так: Дрыдыриц.

Гуров не спеша пошел на Старо-Гончарную, отыскал дом. Как раз против дома тянулся забор, серый, длинный, с гвоздями.

"От такого забора убежишь", – думал Гуров, поглядывая то на окна, то на забор.

Он соображал: сегодня день неприсутственный, и муж, вероятно, дома. Да и все равно, было бы бестактно войти в дом и смутить. Если же послать записку, то она, пожалуй, попадет в руки мужу, и тогда все можно испортить. Лучше всего положиться на случай. И он все ходил по улице и около забора и поджидал этого случая. Он видел, как в ворота вошел нищий и на него напали собаки, потом, час спустя, слышал игру на рояле, и звуки доносились слабые, неясные. Должно быть, Анна Сергеевна играла. Парадная дверь вдруг отворилась и из нее вышла какая-то старушка, а за нею бежал знакомый шпиц. Гуров хотел позвать собаку, но у него вдруг забилось сердце, и он от волнения не мог вспомнить, как зовут шпица.

Он ходил, и все больше и больше ненавидел серый забор, и уже думал с раздражением, что Анна Сергеевна забыла о нем и, быть может, уже развлекается с другим, и это так естественно в положении молодой женщины, которая вынуждена с утра до вечера видеть этот проклятый забор.

рђаво, непрестано би седео у постелји и мислио, или би ходао преко собе – из угла у угао. Деца му беху досадила, банка му досадила, није имао воље никуд да иде, ни о чем да говори.

У децембру о празницима он се спреми на пут и рече жени да одлази у Петроград, да се заузме за једног младог човека, али оде – у Серпухов. Зашто? Ни сам није знао тачно. Хтео је да се види и да разговара са Аном Сергејевном, да удеси састанак, ако је могућно.

Он дође у Серпухов изјутра и узе у гостионици најбољу собу, где је сав под био превучен сивим солдачким сукном, а на столу беше мастионица, сва сива од прашине, са коњаником на коњу, који беше подигао руку са шеширом, а глава му беше одбијена. Вратар му даде потребне податке: фон Дидериц живи у Старо-Лончарској улици, у својој кући – то није далеко од гостионице, живи лепо, богаташки, има своје коње, сви га у вароши знају. Вратар изговараше: Дридириц.

Гуров се полако упути у Старо-Лончарску, нађе кућу. Баш пред кућом отезала се тараба, сива, дугачка, са горе побијеним ексерима.

» Од оваке ограде мора човек безобзирце ма куд побећи!« – размишљаше Гуров, погледајући час прозоре, час ограду.

Он размишљаше: данас није канцеларијски дан, и муж јој је, по свој прилици, код куће. А и свеједно – било би нетактично ући у кућу и направити забуну. А ако пошље писмо, оно још може доспети у руке мужу, и тада се све може покварити. Најбоље је ослонити се на случај. И он непрестано иђаше улицом и око ограде и вребаше такав случај. Он виде како на капију уђе просјак и ка ко га нападоше пси, затим, после једног сата, зачу свирку на клавиру, а звуци доле-таху слаби, нејасни. То мора да је Ана Сергејевна свирала. Главна врата се наједаред отворише и из њих изађе некаква старица, за њом трчаше познато му бело псетанце. Гуров хтеде да позове псетанце, али му срце

Он вернулся к себе в номер и долго сидел на диване, не зная, что делать, потом обедал, потом долго спал.

"Как все это глупо и беспокойно, – думал он, проснувшись и глядя на темные окна: был уже вечер. – Вот и выспался зачем-то. Что же я теперь ночью буду делать?"

Он сидел на постели, покрытой дешевым серым, точно больничным, одеялом, и дразнил себя с досадой:

"Вот тебе и дама с собачкой... Вот тебе и приключение... Вот и сиди тут".

Еще утром, на вокзале, ему бросилась в глаза афиша с очень крупными буквами: шла в первый раз "Гейша". Он вспомнил об этом и поехал в театр.

"Очень возможно, что она бывает на первых представлениях", - думал он.

Театр был полон. И тут, как вообще во всех губернских театрах, был туман повыше люстры, шумно беспокоилась галерка; в первом ряду перед началом представления стояли местные франты, заложив руки назад; и тут, в губернаторской ложе, на первом месте сидела губернаторская дочь в боа, а сам губернатор скромно прятался за портьерой, и видны были только его руки; качался занавес, оркестр долго настраивался. Все время, пока публика входила и занимала места, Гуров жадно искал глазами.

Вошла и Анна Сергеевна. Она села в третьем ряду, и когда Гуров взглянул на нее, то сердце у него сжалось, и он понял ясно, что для него теперь на всем свете нет ближе, дороже и важнее человека; она, затерявшаяся в провинциальной толпе, эта маленькая женщина, ничем не замечательная, с вульгарною лорнеткой в руках, наполняла теперь всю его жизнь, была его горем, радостью, единственным счастьем, какого он теперь желал для себя; и под звуки плохого оркестра, дрянных обывательских скрипок, он думал о том, как она хороша. Думал и мечтал.

Вместе с Анной Сергеевной вошел и сел рядом молодой человек с небольшими бакенами, очень высокий, сутулый; он при

наједном поче јаче да лупа, и он од узбуђења заборави како се псетанце зове.

Он ходаше, и сива му ограда биваше све мрскија, и већ љутито мишљаше да је Ана Сергејевна заборавила на њега, па се можда забавља са неким другим, и то је тако природно у положају младе жене која је приморана да од јутра до мрака гледа ту проклету тарабу. Он се врати у своју хотелску собу и дуго је седео на канабету, не знајући шта да ради, затим руча, па леже и дуго спаваше.

»Како је све то глупо и незгодно«, мишљаше он пробудивши се и гледајући у мрачне прозоре. Беше већ вече. »Не знам шта ми би, те се сад испавах. Шта ћу ноћас ради-ти?«

Он је седео на постели, покривеној јевтиним, сивим, као неким болничким јорганом, и љутито заједаше самога себе:

»Ето ти твоје даме са псетанцетом ... Ето ти догађаја ... Ето ти сад, па седи ту.«

Још јутрос, на железничкој станици, пала му је у очи објава са врло крупним словима: давала се први пут »Гејша«. Он се сети тога и пође у позориште.

»Врло је могућно да она долази на прве представе«, размишљаше он.

Позориште беше пуно. И овде, као и уопште у свим губернијским позориштима, беше магла изнад полијелеја, шумно се мувала и грајала је галерија; у првом реду пред почетак представе стајали су месни кицоши, са рукама на леђима; и овде је, у губернаторској ложи, на проом месту седела губернаторова кћи, а сам губернатор се скромно крио иза завесе, и виделе су му се само руке; колебала се завеса, оркестар је дуго удешавао инструменте. За све време док је публика улазила и заузимала места Гуров је жељно тражио очима.

Уђе и Ана Сергејевна. Она седе у трећем реду, и кад Гуров погледа у њу, срце му се стеже, и он јасно разумедо да за њега сад на целом свету нема ближег, милијег и важнијег створа од ње; она, изгубљена у паланачкој гомили, та мала жена, сасвим безначајна, са обичним лорњетом у рукама, испуњаваше сад сав његов живот; она беше његова

каждом шаге покачивал головой и, казалось, постоянно кланялся. Вероятно, это был муж, которого она тогда в Ялте, в порыве горького чувства, обозвала лакеем. И в самом деле, в его длинной фигуре, в бакенах, в небольшой лысине было что-то лакейски-скромное, улыбался он сладко, и в петлице у него блестел какой-то ученый значок, точно лакейский номер.

В первом антракте муж ушел курить, она осталась в кресле. Гуров, сидевший тоже в партере, подошел к ней и сказал дрожащим голосом, улыбаясь насильно:

- Здравствуйте.

Она взглянула на него и побледнела, потом еще раз взглянула с ужасом, не веря глазам, и крепко сжала в руках вместе веер и лорнетку, очевидно борясь с собой, чтобы не упасть в обморок. Оба молчали. Она сидела, он стоял, испуганный ее смущением, не решаясь сесть рядом. Запели настраиваемые скрипки и флейта, стало вдруг страшно, казалось, что из всех лож смотрят. Но вот она встала и быстро пошла к выходу; он - за ней, и оба шли бестолково, по коридорам, по лестницам, то поднимаясь, то спускаясь, и мелькали у них перед глазами какие-то люди в судейских, учительских и удельных мундирах, и все со значками; мелькали дамы, шубы на вешалках, дул сквозной ветер, обдавая запахом табачных окурков. И Гуров, у которого сильно билось сердце, думал:

"О, господи! И к чему эти люди, этот оркестр..."

И в эту минуту он вдруг вспомнил: как тогда вечером на станции, проводив Анну Сергеевну, говорил себе, что все кончилось и они уже никогда не увидятся. Но как еще далеко было до конца!

На узкой, мрачной лестнице, где было написано "ход в амфитеатр", она остановилась.

- Как вы меня испугали! - сказала она, тяжело дыша, все еще бледная, ошеломленная. - О, как вы меня испугали! Я едва жива. Зачем вы приехали? Зачем?

туга, радость, једина срећа коју је сад себи желео; и уз звуке рђавог оркестра, паланачких виолина, он размишљао о томе како је она лепа. Размишљао и маштао.

Заједно са Аном Сергејевном уђе и седе до ње један млад човек са омањим залисцима, врло висок, погурен. Он на сваком кораку климаше главом и канда се непрестано клањаше и поздрављаше. То јој јамачно беше муж, кога је она тада у Јалти, у нападу јаког осећања, назвала лакејем. И доиста, у његовој дугачкој појави, у залисцима, у омањој ћели - беше нешто лакејски скромно; он се смешио слатко, у рупици од капута сијаше се некаква факултетска значка, као нека лакејска нумера.

После првог чина муж оде да пуши, она остаде у фотели. Гуров, који је такође седео у партеру, приђе њој и рече уздрхталим гласом, силом се смешећи:

- Добро вече!

Она га погледа и пребледе, затим га још једном погледа са страхом, не верујући својим очима, и снажно стиште у рукама и лепезу и доглед, очевидно борећи се са собом да не падне у несвест. Обоје ћутаху. Она је седела, он стајао, уплашен њеном збуњеношћу, не решавајући се да седне до ње. Загудише виолина и флаута, које су свирачи удешавали; наједаред му дође страшно, чинило му се да из свих ложа гледају у њих. Тада она устаде и брзо пође ка излазу; он за њом, и обоје иђаху некако бесмислено, по ходницима, по басамацима, час пењући се, час силазећи, а пред очима им се указиваху и ишчезаваху некакви људи у судијским, учитељским и другим мундирима, и све са некаким значкама; промицаху даме, бунде на чивилуцима, дуваше промаја, запањивао их задах од бачених цигарета. А Гуров, коме срце јако лупаше, мишљао:

»О, Господе! И нашто ти људи, тај оркестар« ...

И у том тренутку он се наједном сети како је онда увече, на станици, кад је испраћао Анну Сергејевну, говорио себи да се све свршило и да се они више никад неће видети. А гле, како је још далеко било од краја!

– Но поймите, Анна, поймите... – проговорил он вполголоса, торопясь. – Умоляю вас, поймите...

Она глядела на него со страхом, с мольбой, с любовью, глядела пристально, чтобы покрепче задержать в памяти его черты.

– Я так страдаю! – продолжала она, не слушая его. – Я все время думала только о вас, я жила мыслями о вас. И мне хотелось забыть, забыть, но зачем, зачем вы приехали?

Повыше, на площадке, два гимназиста курили и смотрели вниз, но Гурову было все равно, он привлек к себе Анну Сергеевну и стал целовать ее лицо, щеки, руки.

– Что вы делаете, что вы делаете! – говорила она в ужасе, отстраняя его от себя. – Мы с вами обезумели. Уезжайте сегодня же, уезжайте сейчас... Заклинаю вас всем святым, умоляю... Сюда идут!

По лестнице снизу вверх кто-то шел.

– Вы должны уехать... – продолжала Анна Сергеевна шепотом. – Слышите, Дмитрий Дмитрич. Я приеду к вам в Москву. Я никогда не была счастлива, я теперь несчастна и никогда, никогда не буду счастлива, никогда! Не заставляйте же меня страдать еще больше! Клянусь, я приеду в Москву. А теперь расстанемся! Мой милый, добрый, дорогой мой, расстанемся!

Она пожала ему руку и стала быстро спускаться вниз, все оглядываясь на него, и по глазам ее было видно, что она в самом деле не была счастлива... Гуров постоял немного, прислушался, потом, когда все утихло, отыскал свою вешалку и ушел из театра.

4

И Анна Сергеевна стала приезжать к нему в Москву. Раз в два-три месяца она уезжала из С. и говорила мужу, что едет посоветоваться с профессором насчет своей женской болезни, – и муж верил и не верил. Приехав в Москву, она останавливалась в

На узаним, мрачным ступеницама, где је било написано »улаз у амфитеатар«, он застаде.

– Како сте ме уплашили! – рече она тешко дишући, сва још бледа, пренеражена. – О, како сте ме уплашили! Једва сам жива. Зашто сте дошли? Зашто?

– Али разумите, Ана, разумите... – проговори он полугласно, журећи се. – Молим вас, разумите.

Она га гледаше са страхом, са молбом, са љубављу, гледаше га пажљиво, да би што јаче задржала у успемни његове црте.

– Мени је тако тешко! – настављаше она не слушајући га. – Ја сам за све ово време мислила само о вама, ја сам живела у мислима на вас. И хтела сам да заборавим, али зашто, зашто сте дошли?

Мало више, на платформи пред улазом, двојица гимназиста су пушили и гледали доле, но Гурову беше свеједно, он привуче к себи Ану Сергејевну и стаде јој љубити лице, образе, руке.

– Та шта то радите, шта то радите! – говораше она уплашена, одстрањујући га од себе.

– Ја и ви смо полудели. Идите још данас, идите одмах ... Преклињем вас свим што вам је свето, молим вас ... Неко иде!

По ступеницама неко се пео.

– Ви морате отпутовати... – настављаше Ана Сергејевна шапатам. – Чујете ли, Дмитрије Дмитричу? Ја ћу доћи код вас у Москву, ја никад нисам била срећна, ја сам и сад несрећна, и никада, никада нећу бити срећна, никада! Не нагоните ме да патим још више! Кунем вам се, ја ћу доћи у Москву. А сад – растанимо се! Мој мили, добри, драги мој, растанимо се!

Она му стиште руку и поче брзо да силази низ ступенице, непрестано се осврћући на њега, и по очима јој се видело да она збиља није била срећна. Гуров остаде неко време где је био, ослушну, затим кад се све утиша, нађе вешалицу са својим капутом и оде из позоришта.

"Славянском базаре" и тотчас же посылала к Гурову человека в красной шапке. Гуров ходил к ней, и никто в Москве не знал об этом.

Однажды он шел к ней таким образом в зимнее утро (посыльный был у него накануне вечером и не застал). С ним шла его дочь, которую хотелось ему проводить в гимназию, это было по дороге. Валил крупный мокрый снег.

– Теперь на три градуса теплее, а между тем идет снег, – говорил Гуров дочери. – Но ведь это тепло только на поверхности земли, в верхних же слоях атмосферы совсем другая температура.

– Папа, а почему зимой не бывает грома?

Он объяснил и это. Он говорил и думал о том, что вот он идет на свидание, и ни одна живая душа не знает об этом и, вероятно, никогда не будет знать. У него были две жизни: одна явная, которую видели и знали все, кому это нужно было, полная условной правды и условного обмана, похожая совершенно на жизнь его знакомых и друзей, и другая - протекавшая тайно. И по какому-то странному стечению обстоятельств, быть может случайному, все, что было для него важно, интересно, необходимо, в чем он был искренен и не обманывал себя, что составляло зерно его жизни, происходило тайно от других, все же, что было его ложью, его оболочкой, в которую он прятался, чтобы скрыть правду, как, например, его служба в банке, споры в клубе, его "низшая раса", хождение с женой на юбилеи, - все это было явно. И по себе он судил о других, не верил тому, что видел, и всегда предполагал, что у каждого человека под покровом тайны, как под покровом ночи, проходит его настоящая, самая интересная жизнь. Каждое личное существование держится на тайне, и, быть может, отчасти поэтому культурный человек так нервно хлопочет о том, чтобы уважалась личная тайна.

Проводив дочь в гимназию, Гуров отправился в "Славянский базар". Он снял

И Ана Сергејевна му поче долазити у Москву. Једанпут у два-три месеца она би одлазила из Серпухова и говорила би мужу да иде да се посаветује са професором у погледу своје женске болести – а муж је и веровао, и није веровао. Дошавши у Москву, она би одседала у »Славенском базару«, и одмах би слала Гурову човека у црвеној капи. Гуров је ишао к њој, и нико у Москви није знао за то ...

Једанпут је он тако у зимско јутро ишао к њој (служитељ је био код њега вече пре тога, али га није нашао). С њим је ишла његова кћи, коју је хтео да отпрати до гимназије – то му беше уз пут. Падаше крупан, мокар снег.

– Сад је три степена топлоте, а, међутим, пада снег – говораше Гуров кћери. – Али то је топло само на површини земље, а у горњим слојевима атмосфере сасвим је друга температура.

– Папа, а зашто зими нема грмљавине ?

Он објасни и то. Он говораше са кћерком, а, међутим, мишљаше како сад иде на састанак са женом, и нико живи за то не зна, ни ти ће, по свој прилици, икад сазнати. Он је имао два живота: један јавни, који су видели и знали сви, којима је то било потребно, пун условне истине и условне обмане, потпуно сличан животу његових познаника и пријатеља, и други – који је пролазио тајно. И по некаквом чудном стицају околности, можда случајном, све оно што је за њега било важно, занимљиво, неопходно потребно, у чему је он био искрен и није себе варао, што је сачињавало језгро његовог живота – све је то пролазило потајно од других, а све оно што је било његова лаж, његова маска, лажштура, у коју се он увлачио да би сакрио истину, као на пример, његова служба у банци, препирке у клубу, његова »нижа раса«, одлазак са женом на јубилеје – све је то било јавно.

И он је по себи судио о другима: он није веровао ономе што би видео, и увек је замишљао да код сваког човека, под покривачем

шубу внизу, поднялся наверх и тихо постучал в дверь. Анна Сергеевна, одетая в его любимое серое платье, утомленная дорогой и ожиданием, поджидала его со вчерашнего вечера; она была бледна, глядела на него и не улыбалась, и едва он вошел, как она уже припала к его груди. Точно они не виделись года два, поцелуй их был долгий, длительный.

– Ну, как живешь там? – спросил он. – Что нового?

– Погоди, сейчас скажу... Не могу.

Она не могла говорить, так как плакала. Отвернулась от него и прижала платок к глазам.

"Ну, пускай поплачет, а я пока посижу", - подумал он и сел в кресло.

Потом он позвонил и сказал, чтобы ему принесли чаю; и потом, когда пил чай, она все стояла, отвернувшись к окну... Она плакала от волнения, от скорбного сознания, что их жизнь так печально сложилась; они видятся только тайно, скрываются от людей, как воры! Разве жизнь их не разбита?

– Ну, перестань! – сказал он.

Для него было очевидно, что эта их любовь кончится еще не скоро, неизвестно когда. Анна Сергеевна привязывалась к нему все сильнее, обожала его, и было бы невысказано сказать ей, что все это должно же иметь когда-нибудь конец; да она бы и не поверила этому.

Он подошел к ней и взял ее за плечи, чтобы приласкать, пошутить, и в это время увидел себя в зеркале.

Голова его уже начинала седеть. И ему показалось странным, что он так постарел за последние годы, так подурнел. Плечи, на которых лежали его руки, были теплы и вздрагивали. Он почувствовал сострадание к этой жизни, еще такой теплой и красивой, но, вероятно, уже близкой к тому, чтобы начать блекнуть и вянуть, как его жизнь. За что она его любит так? Он всегда казался женщинам не тем, кем был, и любили в нем не его самого, а человека, которого

тайне, под покрывачем ноћи, пролази његов прави, најзанимљивији живот. Свако лично битисање држи се на тајни, и културни човек се, можда, унеколико баш и стога тако нервозно заузима за то да се поштује лична тајна.

Испративши кћер у гимназију, Гуров се упути у »Славенски базар«. Он скиде бунду доле, попе се горе и тихо закуца на врата. Ана Сергејевна, обучена у његову омиљену сиву хаљину, очекиваше га још од синоћ; она беше бледа, гледаше га и није се смешила, и тек што он уђе она му паде на груди. Као да се нису видели две године, пољубац им беше дуг, отегнут.

– Но, па како живиш тамо? - запита је он. – Шта има ново?

– Причекај, одмах ћу ти казати ... Не могу.

Она не моглаше говорити јер је плакала. Окрену се од њега и притиште мараму на очи.

»Но, нека је, нек се исплаче, а ја ћу поседети«, помисли он и седе у наслоњачу.

Затим зазвони и нареди да му се донесе чај, и после, док је пио чај, она непрестано стајаше окренута прозору... Она плакаше од узбуђења, од тужног осећања да је њихов живот тако жалосно испао; они се виде само тајно, крију се од људи, као крадљивци! Па зар њихов живот није скоро уништен?

– Но, немој више, престани! – рече он.

За њега је било очевидно да се та њихова лубав неће свршити скоро, не зна се кад. Ана Сергејевна се приљубљиваше уз њега све јаче, обожаваше га, и он није могао ни помислити да јој каже да све то ипак мора имати свога краја; она не би ни веровала у то.

Он јој приђе и узе је за рамена, да је мало помази, да се пошали са њом, и у исти мах опази себе у огледалу.

Глава му већ беше почела да седи. И њему се учини чудноватно да је он тако остарео последњих година, да је тако поружњао. Њена рамена на којима су лежале његове руке беху топла и подрхтаваху. Он осети са-

создавало их воображение и которого они в своей жизни жадно искали; и потом, когда замечали свою ошибку, то все-таки любили. И ни одна из них не была с ним счастлива. Время шло, он знакомился, сходил, расставался, но ни разу не любил; было вес, что угодно, но только не любовь.

И только теперь, когда у него голова стала седой, он полюбил как следует, по-настоящему – первый раз в жизни.

Анна Сергеевна и он любили друг друга, как очень близкие, родные люди, как муж и жена, как нежные друзья; им казалось, что сама судьба предназначила их друг для друга, и было непонятно, для чего он женат, а она замужем; и точно это были две перелетные птицы, самец и самка, которых поймали и заставили жить в отдельных клетках. Они простили друг другу то, чего стыдились в своем прошлом, прощали все в настоящем и чувствовали, что эта их любовь изменила их обоих.

Прежде в грустные минуты он успокаивал себя всякими рассуждениями, какие только приходили ему в голову, теперь же ему было не до рассуждений, он чувствовал глубокое сострадание, хотелось быть искренним, нежным...

– Перестань, моя хорошая, – говорил он, – заплакала – и будет... Теперь давай поговорим, что-нибудь придумаем.

Потом они долго советовались, говорили о том, как избавиться себя от необходимости прятаться, обманывать, жить в разных городах, не видеться подолгу. Как освободиться от этих невыносимых пут?

– Как? Как? – спрашивал он, хватая себя за голову. – Как?

И казалось, что еще немного – и решение будет найдено, и тогда начнется новая, прекрасная жизнь; и обоим было ясно, что до конца еще далеко-далеко и что самое сложное и трудное только еще начинается.

жаљење према том животу, још тако топлим и лепом, али који, по свој прилици, беше већ близу да и сам почне бледети и венути, као и његов живот. Зашто га она тако воли? Он је увек изгледао женама друкчији него што јесте у ствари, и оне су у њему волеле не њега самога, него човека кога им је стварала њихова уобразиља и кога су оне у свом животу жељно тражиле; и после, кад би опазиле своју погрешку, оне би га ипак и даље волеле. И ниједна од њих не беше са њим срећна. Време је ишло, он се упознавао, зближавао, растајао, али ниједанпут није волео; било је све што хоћете, само не љубав.

И тек сад, кад му је глава оседела, он је заволео како треба, озбиљно – први пут у животу.

Ана Сергејевна и он волели су једно друго као врло блиски, сродни људи, као муж и жена, као нежни пријатељи; њима се чинило да их је сама судба наменила једно другом, и било је непојмљиво зашто је он ожењен, а она удата; и баш као да то беху две птице селице, мужјак и женка, које су људи ухватили и приморали да живе у одвојеним кавезима. Они опростише једно другом оно чега су се стидели у својој прошлости, праштају једно другом све у садашњици и осећају да их је та њихова љубав обоје изменила.

Пре, у тужним тренуцима, он би умиривао себе свакојаким размишљањима, која би му само падала на ум, сада му, пак, не беше до размишљања, он осећаше дубоко сажаљење, хтеде да буде искрен човек ...

– Престани, лепа моја – говорио је он. – Плакала си, па, сад доста ... А сад дед' да се разговоримо, да нешто смислимо.

Затим се дуго саветоваху, говораху о томе како да се избева од потребе да се овако крију, од потребе да обмањују, да живе у разним варошима, да се дуго не виде. Како да се ослободе тих неиздржљивих окова?

– Како? Како? – питаше он, хватајући се за главу. – Како?

И изгледаше да још само мало – па ће се

наћи решење, и тада ће се отпочети нов, диван живот; али и њој и њему беше јасно да је до краја још далеко, далеко, и да најзаплетеније и најтеже тек сад почиње ...

- 1) Женски шешир без обода.
- 2) Јадна од најраскошнијих улица у Москви.
- 3) Рибљи ђувеч.